

СТАНОВЛЕННЯ КІНОПЕРЕКЛАДУ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню історії становлення кіноперекладу в Україні та його сучасному стану. У науковій розвідці розглядаються етапи розвитку кіноперекладу на теренах України та і його сучасні осередки. Особлива увага приділяється законодавчій базі аудіовізуального перекладу та його різним типам

Ключові слова: кіно-переклад, дублювання, озвучення, субтитрування, імпортоване кіно, кінотекст, кінопрокат.

З середини 30-х років ХХ ст., коли в СРСР було здійснено перший дубляж кінострічки, сфера діяльності перекладача не обмежується лише друкованою літературою. Попри відмінності у підходах до перекладу літератури та кіно, жоден ВНЗ України не викладає студентам аудіовізуальний переклад, що й становить **актуальність** вибраної теми. Тому **метою** нашої статті є спроба пояснити, що кінопереклад – це окремих літературний жанр, що має власну історію розвитку.

Становлення кіноперекладу в Україні відбулося значно пізніше, ніж у європейських країнах, і, на нашу думку, пройшло три етапи. Незважаючи на те, що радянська школа кіноперекладу бере свій початок у 1935 році, на цьому етапі українські перекладачі не входили до її лав. В Україну кінопереклад прийшов у 60-тих роках, і його осередком стала студія ім. О. Довженка, проте усі фільми перекладалися російською мовою. Отже, перший етап становлення кіноперекладу в Україні можна назвати етапом діяльності російськомовної радянської школи кіноперекладу на території України, який тривав з 60-х років по 1978 р. Наступний, другий етап, розпочинається з 1978 року, коли за ініціативою покійного генерального директора кіностудії ім. О. Довженка М. П. Мащенко була сформована студія кіноперекладу у Києві «Синхрон» при театрі «Хлопавка» (1978-2002), яка почала перекладати фільми українською мовою для озвучення. Незважаючи на те, що переклад здійснювався українською мовою, кінотлумачі «орієнтувалися на ті дубляжі, які були в СРСР, й намагалися тягнутися до них» [2]. Тому другий етап становлення кіноперекладу в Україні пропонуємо назвати «україномовною радянською школою на території України». Натомість третій етап – «україномовна школа українського кіноперекладу в Україні» – настав зі здобуттям нею незалежності, хоча протягом 1990-х імпортований кінопростір України зазнавав значного впливу з боку російської школи кіноперекладу, яка була правонаступницею СРСР. Демократизація суспільства у 90-ті роки та перехід української економіки на ринкові засади спричинили різке підвищення кількості імпортованого кіно, проте тогочасні студії кіноперекладу не були готові впоратися з такою лавиною фільмів, що стало причиною заміщення ринку імпортованого кіно одноголосним аматорським, часто нелегальним перекладом. Цей феномен отримав назву «переклад Гаврилова».

З часом на теренах незалежної України виникли такі студії перекладу/дубляжу/озвучення кіно, як: *AdiozProduction Studio* (існувала до 2010), *LeDoyen, Postmodern, Tretyakoff Production, UkrDub, Невафільм Studios Україна, Омікрон, Румбамбар, Пілот, Так Треба Продажин* (яка виникла зі студії «Синхрон» при «Хлопавці»), *TB+, TO «Цікава Ідея»*, які, на відміну від радянських студій ім. О. Довженка та «Синхрону» при «Хлопавці», вже відносяться до суто української школи кіноперекладу. У чому полягає різниця між радянською та українською школами кіноперекладу? Виключно в ідеології та цільовій аудиторії. Сучасні українські кіноперекладачі адаптують текст лише до українського глядача, вони експериментують з мовою та стилем перекладу, дозволяють собі відходити від оригіналу.

На сьогоднішньому етапі свого розвитку аудіовізуальний переклад (АВП) в Україні вважається за даними сайту УНІАН якіснішим за російський дубляж (станом на 16 травня 2010 рік) [5], та, за словами провідного українського менеджера з дубляжу – Костянтина Лінартовича – найкращим у Європі (станом на 07.06.2012) [1].

Становище кіноперекладу в Україні залежало безпосередньо і від законодавчої бази. Найперша версія закону України «Про кінематографію» від 13 січня 1998 року, а саме стаття 14 передбачає, що «іноземні фільми перед розповсюдженням в Україні в обов'язковому порядку повинні бути дубльовані або озвучені чи субтитровані державною мовою, вони також можуть бути дубльовані або озвучені чи субтитровані мовами національних меншин» [3]. Натомість Постанова Кабінету Міністрів № 20 від 16 січня 2006 року скасувала обов'язковий переклад кіно державною мовою (тодішнім Прем'єр-Міністром був Юрій Єхануров). У відповідь 24 грудня 2007 року Конституційний Суд України постановив, що імпортовані в Україну кінострічки повинні в обов'язковому порядку бути перекладені державною мовою. Проте у редакціях закону «Про кінематографію» від 10 серпня 2012 року та його чинної поточної версії від 12 грудня 2012 вимогу про обов'язковий переклад імпортованого кіно державною мовою було вилучено. Офіційне скасування обов'язковості українського перекладу кіно спровокувало лавину імпорту перекладеного кіно з Росії. Громадські діячі, митці стали на захист українського дубляжу, бойкотуючи кіносеанси фільмів у перекладі, здійсненому в Росії. Попри все, станом на кінець 2013 року, частка кінострічок у російському перекладі в прокаті по Україні становила 28,7%, що є найнижчим показником за останні 5 років (29,7% у 2009р., 34,3% у 2010р., 34,8% у 2011, 34,3% у 2012р.) [4]. Український кінопереклад демонструє незалежність від російського тим, що здійснює субтитрування не з російського перекладу, а з оригінального кінотексту. 27 березня 2014 року під час прес-конференції Міністр культури Євген Нищук пообіцяв повернути закон про обов'язковий україномовний переклад кіно.

Після здобуття Україною незалежності, *озвучення* кінофільмів залишалося найголовнішим типом кіноперекладу аж до появи першого дубльованого українською мовою фільму «Тачки» лише у 2006р. З цього моменту почав стрімко «входити в моду» український дубляж. Пік слави *дубляжу* припадає на 2010 рік, коли його частка в українському кінопрокаті становила майже 55%, а станом на 2012 рік різко зменшилася до позначки 38% [4]. Проте це падіння має свої вагомі причини, передусім політичного характеру. Справа в тім, що 5 квітня 2012 року податкова міліція вилучила об-

ладнання для дубляжу та озвучення аудіовізуальних творів студії «Le Doyen», яка в середньому здійснює 60% україномовного кіноперекладу. Причиною стала, начебто, несплата податку на додану вартість компанією V&N у обсязі 10 млн гривень. Однак у діях податківців вбачають незаконне блокування роботи найбільшої студії україномовного дубляжу та бажання конкурента, власника мережі кінотеатрів Multiplex Антона Пугача, знищити український дубляж в українському кінопрокаті та знову наповнити його російським дубляжем. На жаль, Держагенція з питань кіно опублікувала звіт, де об'єднала процентне співвідношення озвучених та дубльованих фільмів в кінопрокаті за 2013 рік (71,3% загалом), тому ми не можемо навести точні дані, скільки фільмів було окремо продубльовано та озвучено. Проте, дані за 2012 рік говорять, що кількість озвучених фільмів у прокаті становила 30%, тобто менше, ніж дубльованих чи субтитрованих стрічок. Сам процес легального дублювання чи озвучення фільму, на відміну від «перекладу Гаврилова», відбувається у присутності менеджера, який пояснює актору, з якою інтонацією, темпом чи емоціями треба зачитувати переклад, де правильно ставити логічний чи словесний наголос. Донедавна Україна вважалася країною озвучення, проте за останні роки вона перетворилася не лише на осередок дубляжу, а оплот найкращого у Європі дубляжу, випереджаючи за якістю такі країни дубляжу, як: Італія, Німеччина, Франція, Іспанія, Австрія, Угорщина, Туреччина, Чехія, Словаччина, Росія.

Окрім дубляжу та озвучення, в Україні популярне *субтитрування* імпортованого кіно. Станом на 2013р., в українському прокаті було зареєстровано 28,7% субтитрованих фільмів. Пік « моди на субтитрування » припадає на 2011 рік (майже 35%). Після цього з кожним роком цей показник падає.

Щодо *синхронного перекладу кіно*, то в Україні цей тип перекладу побутував переважно на кінофестивалях, зокрема Міжнародний кінофестиваль (МКФ) «Молодість» та Одеський МКФ, хоча в останні роки тут переважає субтитрування. В українських кіноперекладацьких традиціях 1 кадр субтитрів повинен містити не більше 60 символів (враховуючи пробіли), хоча нам зустрічалися вимоги і максимум 43 символів. Субтитри можуть демонструватися як виключно державною мовою, так і двома мовами: англійською та українською. Субтитри традиційні у Скандинавських країнах (Швеція, Данія, Норвегія, Фінляндія), Нідерландах, Бельгії, Швейцарії, Великобританії, Ірландії, Румунії, Литві, Греції, Сербії, Хорватії, Словенії, Естонії тощо, що пояснюється активним вживанням у цих країнах двох і більше мов. Тут дублюються лише фільми для дітей.

Цікавим фактором в українських аудіовізуальних традиціях є матеріал, з яким працює кіноперекладач. Тлумач може отримати лише оригінальну версію кінострічки і працювати над нею удома під розпис про нерозповсюдження, або безпосередньо на студії; може отримати лише оригінальний кінотекст без відеоряду, або ж і те, і інше разом. Відеозображення не завжди надається у кінцевому або ж у якісному варіанті. Бувають випадки, коли перекладачі працюють з невідмонтованим відеоматеріалом, або з умисно погіршеною якістю відеоряду (чорно-біле зображення, мерехтіння ліній на екрані, штампування логотипу чи назви компанії-виробника або дистриб'ютора, зображення лише частини кадру) для того, щоб уникнути нелегального розповсюдження фільму до його офіційного прокату. Матеріал для

перекладу надає компанія-дистриб'ютор, яка веде безпосередні переговори з компанією-постачальником фільму. В Україні таких компаній-дистриб'юторів налічується щонайменше 7, кожна з яких імпортує кінострічки конкретного постачальника: B&H (Walt Disney, Dreamworks, Paramount Pictures, Universal Pictures); Ukrainian Film Distribution (20th Century Fox); Кіно-манія (Warner Brothers); Каскад Україна (Columbia Pictures); Aurora (Relativity Media); Артхаус Трафік (дистриб'ютор фестивального кіно) та Інтер-Фільм. Компанія-дистриб'ютор узгоджує з компанією-постачальником усі нюанси перекладу кінострічки, перекладу її назви, пісень, власних назв. Для будь-яких кардинальних відхилень від тексту оригіналу потрібно отримати дозвіл від постачальника.

Отже, перш ніж отримати визнання в Європі, кіно-переклад в Україні пройшов три етапи, найпродуктивнішим з яких є останній, протягом якого з'явилися численні компанії-дистриб'ютори та студії перекладу кіно, які дозволяють українцям знайомитися зі здобутками світової кінопромисловості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лінартович К. у ефірі програми «Hello Show» на телеканалі М1 від 07.06.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://m1.tv/programs/hello-show/1982>
2. Терентьев В. Легенды дубляжа: Выпуск №4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.youtube.com/watch?v=V_w1KKXvmts
3. Закон України «Про кінематографію» [Електронний ресурс] – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/9/98-вр>
4. Становище української мови в Україні в 2012 році [Електронний ресурс] // Рух добровольців «Простір свободи». – 2012. – Режим доступу до статті : dobrovol.org/files/2012/stan_movy_2012.doc
5. УНІАН: Експерти визнали український дубляж якіснішим за російський [Електронний ресурс] // Блог Народний Оглядач. Культура. Простір волі. Кіно-переклад. – Режим доступу : <http://sd.org.ua/node/18376>

Стаття надійшла до редакції 17.04.2014 р.

Софиеенко Інна, магістрант,
Институт філології КНУ імені Тараса Шевченка, г. Київ

СТАНОВЛЕННЯ КИНОПЕРЕВОДА В УКРАЇНІ

Стаття посвячена дослідженню історії становлення кіноперекладу в Україні і його сучасному стану. В статті розглядаються етапи розвитку кіноперекладу в Україні і його сучасні центри. Особливу увагу приділено законодавчій базі аудіовізуального перекладу і його різним типам.

Ключевые слова: кіно-переклад, дублювання, озвучення, субтитрування, імпортоване кіно, кінотекст, кінопрокат.

Inna Sofienko, Master Student,
Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE HISTORY AND FORMATION OF CINEMA TRANSLATION IN UKRAINE

The article deals with the research on the history of audiovisual translation in Ukraine and its current state. The paper covers the activities of the first Ukrainian AVT studios as well as its contemporary centers. A special attention has been drawn to the legal regulations over AVT and a percentage rating of various AVT types that dominate in Ukraine.

Key words: AVT, dubbing, voice-over, subtitling, imported film, screenplay, theatrical release.

УДК 81'255.4+811.111

Сніцина В.Є., магістрант,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ПУБЛІЧНИХ ПРОМОВ ПЕРШИХ ЛЕДІ США ТА ЇХ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ

У статті на матеріалі публічних виступів Перших леді США досліджується публічний дискурс у контексті гендерних параметрів, звертається особлива увага на стратегії, що використовують у своїх публічних виступах Перші леді США для здійснення впливу на аудиторію, аналізуються переклади цих виступів українською мовою.

Ключові слова: публічний виступ, гендерні особливості, політичний дискурс

У гуманітарних науках поняття «гендер» відображає соціокультурний аспект статевої приналежності людини. У лінгвістиці під гендером розуміється конвенціональний ідеологічний конструкт, що виражає уявлення про те, що означає бути чоловіком і жінкою в тій/іншій культурі [4:147]. Мовознавці досліджують гендер у двох основних напрямках: «дзеркальна» репрезентація гендеру, його відображення та конструювання за допомогою мовних ресурсів та поділ мови на «чоловічу» й «жіночу» [1:509].

Щодо публічного дискурсу, то він є текстово неоднорідним. Труднощі при перекладі текстів публічного дискурсу перших леді пов'язані з тим, що у сучасному світі політкоректності та розвитку фемінізму поділу на статі намагаються уникати, нехтуючи характерними особливостями мови жінок у перекладі. Це і обумовлює **актуальність** вибору даної теми.

Метою дослідження є виявлення засобів збереження повноти змісту при перекладі текстів публічного характеру ораторів-жінок з англійської мови на українську.